

Halife Altay Akifoğlu

1917 yılında Doğu Türkistan'ın Altay vilayetinin Şingil kazasında dünyaya geldi. İlk eğitimini babasından ve köy hocalarından aldıktan sonra Kazakistan'daki Rus baskısından kaçıp gelen Ahmet Ali ve Magaviya hocalardan dinî tahsil gördü. 1933 yılında Çin zulmünden dolayı Altaylardan göç eden kabileyle birlikte 1941 yılında Hindistan'a ulaştı. Hindistan ve Pakistan'da 12 yıl kaldı. Bu zaman zarfında medreselerde Arapça, Urduca ve Farsça öğrendi. Ayrıca Kur'an tefsiri, fıkıh ve hadis dersleri aldı.

Halife Altay, 1951 yılında Pakistan'ın Peşaver şehrinde kurulan "Doğu Türkistanlı Kazak Muhacirler Derneği"nin kurulmasına öncülük etti ve genel sekreter olarak görev yaptı. 1953-1954 yıllarında Türkiye'ye göçün sevk ve idaresini yönetti. Türkiye'de de ilmi çalışmalarına devam etti. 1992 yılında tarihî vatanı Kazakistan'a göç ederek çalışmalarını orada sürdürdü. Yaptığı hizmetlerden dolayı "Kazakistan Yazarlar Birliği" tarafından "Alaş" ödülü ile taltif edildi.

2003 yılında Almatı şehrinde vefat etti.

Eserlerinden bazıları:

Kazak Türklerinin Seçeresi (İstanbul, 1977), *Esteliklerim (Anılarım)* (İstanbul, 1980), *Kur'an Yolu ve İmanın Şartları* (İstanbul, 1980), *Kazak Türklerinde Aşık Kemiği ve Aşık Oyunları* (İstanbul, 1988), *Kur'an-ı Kerim ve Kazak Şivesinde Mana ve Açıklaması* (İstanbul, 1988).

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	11
-------------	----

BİRİNCİ BÖLÜM

Kazak Türklerinin şeceresi.....	21
Kazak cüzleri.....	22
Kazak Türklerinde "uran" (parola).....	26
Doğu Türkistan'da 1917'de kurulan Alaş Orda hükümetinin marşı.....	28
Kazak Türklerinin şivesi.....	30
Kazak Türklerinde özel takvim.....	31
Kazak Türklerinde yıldız takvimi.....	34
Hayvanlara vurulan tañbalar (damgalar) ve enler (imler).....	37
Altay'da Kazak Türklerinin yaşayış tarzı.....	38
Kazak Türklerinde hayvancılık.....	39
Kazak Türklerinin "kiyiz üyü" (keçe evi).....	66
Altay'da kış ve kış hazırlıkları.....	80
Altay'da avcılık.....	90
Altay'da çocuk eğitimi.....	92
Altay'da ilkbaharın başlangıcı.....	98
Hukuki meseleler.....	108
Kazak elinin düğün ve ölüm merasimleri.....	114
Din meselesi.....	160
Genel ahlak ve töreler.....	164
Kazak elinin millî kıyafeti.....	165
Kazak elinde el sanatları.....	171
Kazak Türklerinde musiki.....	173

İKİNCİ BÖLÜM

Kazak Türklerinde ilk göç hareketleri.....	203
Böke Batır'ın göçü.....	204
Böke Batır'ın tertiplediği hücum planı.....	206

Böke Batır'ın vefatı.....	209
Böke Batır'ın kafilesi geri çevriliyor.....	210
Altay'dan hacca gelen Akıt Hacı ve Böke Batır'ın kafilesinden ayrılmış olan dört mücahit.....	211
Büyük şair Hacı Akıt'ın Hacıbeyan'ından bölümler.....	211
Kızıldeniz'de gemi karaya otururken.....	212
Böke Batır ve Osman Batır.....	219
Bizim göç hareketimiz.....	219
Altay'dan Barköl'e göç hareketi (1933).....	219
Mongolya'dan kaçan 500 hanelik kabile.....	220
Altay eli ile Mongolya arasında çıkan silahlı çatışma.....	221
Elishan Batır'ın Barköl'deki millî hareketi ve göçlerin başlaması.....	221
Elishan Batır'ın intikam savaşı.....	222
Elishan Batır yurt dışına göç etmeyi düşünüyor.....	223
Merhum Elishan Batır nasıl bir zattı?.....	224
1935, Elishan Batır'ın göç hareketi ve Dongbastav Savaşı.....	225
Elishan Batır'ın silah arkadaşları.....	225
Kahramanlar Dongbastav'a yaklaşıyor.....	225
Girişilen çetin, kanlı savaş.....	225
Dongbastav'da elde edilen zafer.....	225
Dongbastav esirleri serbest bırakılıyor.....	226
Türkistan'dan göç eden üçüncü kabile: Zayıp Teyci.....	226
Bu kabilenin ileri gelenleri.....	226
Zayıp Teyci nasıl bir zattı?.....	226
Zayıp Teyci ve Kasım Batır.....	227
Kasım Batır Barköl hapishanesinden kaçıyor.....	227
Kasım Batır, Zayıp Teyci ile birleşiyor.....	227
Kasım Batır, Barköl'deki hanımını kaçırıyor.....	227
Hocam Bergen'in başarısız göçü.....	228
Sıkıntılı günler.....	228
Kabile başkanları tutuklanıyor.....	228
Korku ve dehşet artıyor.....	229
Eylül 1938, Beytik faciası ve tutuklamalar.....	229
Barköl yöresindeki bütün kabile başkanlarının tutuklanma planı.....	230
Kabile başkanları toplanıyor.....	230
Barköl'den gönderilen casus.....	231
Gece karanlığındaki çarpışma ve alınan göç kararı.....	231
Haman kaymakam yardımcısı olan Hamza İnan güpegündüz kaçıyor.....	231

Barköl'den ayaklanan büyük göç	232
Dev göçün ilk kafilesi yola çıkıyor.....	233
2 Aralık 1938, Ölgey'e ilk keşif uçağı geliyor.....	233
Bu ağır şartlar altındaki yolculukta kadın ve çocukların durumu.....	236
Dokuz günlük biriken uyku ve dayanıklı kadınlar.....	237
Kazak kadınlarının vasıfları.....	238
İniz Dağı'nda Mongolya askeri yenildi.....	238
Barköl'den çıkan dev göç.....	239
Dev göç yola çıkıyor.....	240
İrkitbay Batır'ın gelişi.....	241
Kansu'da çekilen ağır sıkıntı.....	242
Kansu'da Çin hükümetinin ve yerli Tibetlilerin menfi tutumu.....	242
Elishan Batır'ın Hindistan'a doğru göç hareketi (1940)	243
Elishan Batır Altınçöge'de.....	244
Altınçöge'ye baskın yapan düşman.....	244
Elishan Batır tutuklanıyor.....	245
Sadim'deki kanlı olay.....	245
Sadim'deki kritik durum ve yapılan hücum planı.....	245
Hücum başlıyor.....	246
Komutan Fulucang öldürülüyor.....	246
Komutan Sarı Uyang hücumu geçiyor.....	246
Hocahun Batır'ın büyük gayreti.....	247
Düşmandan kurtulan göçün ağır durumu.....	247
Elishan Batır'ın soydaşları Altınçöge'de ikiye ayrılıyor.....	247
Zayıp elinin göç hareketi	247
Saka'dan göç başlıyor.....	248
Sadim'de kokmuş cesetler.....	248
Sadim'de çarpışma.....	249
Altınçöge'de başlayan ısı hastalığı.....	249
Tibet sınırında Dimarsan'daki kanlı facia.....	250
Zayıp Batır'ın harekete geçmesiyle düşman önleniyor.....	251
Hürriyet, esaret ve ayrılık.....	251
Kızılırmak'taki perişan hâl.....	251
Şiddetli çarpışma.....	253
Tibet yaylaları ve halkı.....	253
Tibetlerde koyun kervanı.....	254
Tibet yaylalarındaki göç durumu.....	255
Çin toprağındaki esir kampından kurtulan Kabılhoca'nın ilginç hikâyesi.....	256
Tibet'in Nakşa mevkiindeki ayaklanma.....	259
Elishan Batır'ın Nakşa'dan göçü.....	259

Tibetlilerle yer yer çarpışma	261
Tibet Yaylası'nda kafileden ayrılanların durumu	261
Tibet Yaylası'ndaki savaşlı yolculuk	261
Zayıp Teyci'nin ölümü (1880-1941)	262
Tibet Yaylası'nda ilkbahar	262
Tibetlilere esir düşüp kurtulan Bitimbay'ın ilginç hikâyesi	262
Kargil'de Tibet askeri ile şiddetli savaş	267
Çuçul mevkiinde savaş	267
1941 Eylül'ünde Hindistan'a giriş ve orada geçen 12 yıl	268
Zülcile Geçidi	270
Tibet Yaylası'nda ayrılan Tüsüp Akın ve Musa'nın kafilesi	270
Keşmir mihracésinin tutumu	271
Muzafferabad'da kamp hayatı	271
Yerli Müslümanların yardımı ve dil meselesi	272
Şeyh Muhammed Abdullah'ın yardımı	272
Elishan Bey'in kamptan kaçıışı	273
Kampın Pencap'a taşınması	273
Kamp kurarak bir sene kaldığımız Ternava köyü	275
Viceroy Sir Lord Halifax Ternava Kampı'na geliyor	276
Haydarabad ve Bhopal hükümdarlarının isteği	277
Ternava'dan ikiye ayrılıyor	277
İslamneğher Kalesi	278
Matar'dan Bhopal'a geçiyoruz	279
Çin Konsolosluğu'nun maddi yardımı	280
Kazakabad	281
Ternava'dan dağılmış olanların durumu	282
Bhopal'dan dağılıyoruz	283
Hindistan'da Pakistan'ın hürriyet hareketi (1947)	283
Delhi'den Pakistan bölgesi Taxla'ya geçiyoruz	284
Pakistan'ın kuruluşu	284
Türkistan'dan alınan kara haber	285
Türkiye'ye göç hareketi	286
Pakistan'da Kızıl Çin Elçiliği'nin harekâtına karşı mücadele	286
Pakistan'da Doğu Türkistanlı Kazak Muhacirler Derneği'nin kurulması	287
Türkiye ile birleşme kararı	289
Karaçi'deki Türkiye Büyükelçiliği'nde yapılan görüşme	289
Karaçi'deki Kızıl Çin Elçiliği'nin devam etmekte olan propaganda harekâtı	289
Doğu Türkistanlı Kazak Muhacirler Derneği'nin antipropaganda çalışmaları	290
Karaçi'deki Kızıl Çin elçisi Peşaver'e geliyor	290

Türkiye Cumhuriyeti Bakanlar Kurulu'nun almış olduğu tarihî karar	291
Pakistan'dan hareket tarihi sırasına göre göç tablosu	296
İstanbul'a geliyoruz	297
İstanbul'da göçmen evlerindeki durum ve yerleştirilme konusu	297
Zaman zaman bölünmüş olan göçlerin durumu	297
Kara Molla'nın göç tarihçesi	298
Kayısbay Pehlivan'ın göçü	299
Tüsüp Akın ve Musaların feci akıbeti	300
Sabırbayların akıbeti	301
1940 yılında Tibet'in Nakşa şhrinde Elishan kaflesinden kalanlar	305
1940 yılında Şınhay'ın Saka mevkiinde kalan Sultan Şerif Teyci'nin göç hikâyesi	306
Ayembet Batır'ın akıbeti	307
Adıvbay'ın akıbeti	308
Nurali Bey'in akıbeti	308
1947'de Sultan Şerif Teyci Barköl'e dönüyor	308
Büyük kahraman Osman Batır İslamoğlu'nun kısaca hayatı	310
Osman Batır, Sultan Şerif'in kaflesine katılıyor	311
Osman Batır, Sultan Şerif ve Yolbarsbek'ten meydana gelen göç	311
Hüseyin Teyci'nin göçü	314
Hüseyin Teyci'nin sınır muhafızlığına tayini	316
Tölebayoğlu Kaben Öztürk'ün göçü	316
Osman Batır'ın kanlı mücadelesi ve ikinci göç hikâyesi	317
Şin Si Sey'in kanlı devri (1933)	317
Hacı Yunus Sadıkanoglu'nun hayatı	321
Noğaybayoğlu'nun başkanlığındaki ilk ayaklanma	322
Canibek Batır'ın sancağının millî bayrak olması	323
Şin Si Sey'in barış teklifi	323
Şin Si Sey'in kalleşliği	324
Kalman Hacı Akıtoğlu ile Rakat Haliloğlu'nun başkanlığındaki ikinci ayaklanma (1 Temmuz 1941)	324
Eylül 1941'de Şin Si Sey'in ikinci barış teklifi	325
Millî kahraman Osman Batır'ın Şin Si Sey'e karşı ilk meydan okuması	325
Gittikçe kuvvetlenen Osman Batır'ın teşkilatına Rusların anlaşma teklifi	326
İle'de başlatılan millî hareket	327
Doğu Türkistan Cumhuriyeti Hükümeti ile Merkezî Çin Hükümetinin anlaşması	329
15 Haziran 1946'da Doğu Türkistan'da kurulan Karma Eyalet Hükümeti	329
Mehmet Emin Buğra (Muhammed Feritoğlu)	331

Doktor Mesut Baykozu Sabrioğlu	332
Mesut Sabri Karma Eyalet Hükümetinin genel valiliğine getiriliyor (19 Mayıs 1947)	332
Osman Batır'a Rus hücumu	333
Merkezi Çin'e giden milletvekilleri (Nisan 1948)	334
Urumçi Valisi Hatice Kadvan Hanım	335
Burhan Şahidi genel valiliğe getiriliyor (17 Temmuz 1948)	335
1949'da Doğu Türkistan'da Kızıl Çin tehlikesi ve alınan tedbirler	335
1949 Mayıs'ında Alibek Hâkim ve Hamza Uçar Urumçi'yi terk ediyor	336
Hamza Uçar'ın Urumçi'ye gidişi (15 Eylül 1949)	337
Mehmet Emin Buğra ve İsa Yusuf Alptekin'in göç hareketi	337
General M. Osman (Ma-Şin-Şan) Urumçi'yi terk ediyor (25 Eylül 1949)	338
Hacı Canım Han'ın kafilesi Urumçi'yi terk ediyor (11 Eylül 1949)	339
Doğu Türkistan'ın Maliye Bakanı Hacı Canım Han'ın hayatı	342
Delilhan Canalıy ve Nurgocay'ın yola çıkışları	343
Osman Batır tutuklanıyor	344
Gas Göl civarından göç hareketleri	345
Yolbarsbek Oşuroğlu	345
Hüseyin Teyci (1900-1963)	346